

Amsterdam Studies

The Truth, the Whole Truth, and nothing but the Truth

Amsterdam Studies is a multi-lingual Internet forum for analyses on political, economic and cultural developments in Europe.

ISSN 1873-3042

Editor-in-chief: László Marác

Internet: www.federatio.org/amsterdamstudies.html

Email: lkmaracz@orange.nl

László Marác: Azerbeidzjan zet in op Westen

Issue #42.

11 December 2007

Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie zijn er tal van nieuwe onafhankelijke staten op het gebied van de voormalige Sovjet-Unie ontstaan. Een ervan is de republiek Azerbeidzjan die in de roerige Kaukasus-regio ligt. Het land is vanaf 1987 in conflict met de buurrepubliek Armenië dat een groot deel van het territorium van Azerbeidzjan bezet heeft. De geografische ligging van Azerbeidzjan maakt dat het land ingeklemd zit tussen de grootmachten Rusland en Iran. De Azeri's die een taal spreken verwant aan het Turks en een gematigde vorm - sjjiitische - van de islam aanhangen willen uit deze omklemming wegbreken door te integreren in de Westerse gremia, de NAVO en EU. Een sterke troef die de Azeri's daarbij in handen hebben is dat het land, vooral in de omgeving van de hoofdstad Bakoe, en de aangrenzende Kaspische Zee rijk is aan olie en gas.

Nagorno-Karabach

Het land wordt bewoond door acht miljoen mensen en heeft een merkwaardige geografische vorm. Azerbeidzjan wordt in tweeën gespleten door Armenië. Het eigenlijke Azerbeidzjan grenst in het oosten aan de Kaspische Zee; in het noorden aan Rusland; in het zuiden aan Iran; en in het westen aan het overwegend christelijke Armenië. De exclave Nachicevan ligt tussen Armenië en Iran in. Deze situatie van een discontinue Azerbeidzjan gescheiden door Armenië is een vondst van de Sovjetleider Stalin die in de jaren twintig van de vorige eeuw hiermee 'verdeelt en heerst' in de meest letterlijke zin van de uitdrukking in de Kaukasus toepaste. De geopolitieke kwetsbaarheid van Azerbeidzjan wordt nog eens vergroot door het feit dat in westelijk deel van het land de enclave Nagorno-Karabach ligt die niet grenst aan Armenië maar wel overwegend door christelijke Armenen wordt bewoond. Armenië heeft vanaf eind jaren tachtig een oorlog ontketend om Nagorno-Karabach te bezetten. Het Armeense leger is echter verder landinwaarts gegaan en heeft ook nog eens zeven provincies rond de enclave ingenomen. Dit is ongeveer twintig procent van het totale grondgebied dat 86.600 vierkante kilometer telt (twee keer Nederland). De Armenen hebben dit kunnen doen met steun van de Russen die Armenië als hun voorpost in de Kaukasus beschouwen. De Azeri's zelf die op hun beurt weer steun hebben gekregen van hun strategische partner Turkije beschouwen de Russische steun aan Armenië als straf voor het feit dat ze uit de Sovjet-Unie zijn gestapt en geen marionettenstaat van Rusland wilden worden. De eerste ambassadeur van Azerbeidzjan in ons land Fuad Iskandarov die op 20 april van dit jaar zijn post in Den Haag innam, benadrukt dat het conflict met Armenië niet een geval is van Huntington's Botsing der Beschavingen tussen christenen en islamieten, immers de relaties met het christelijke Georgië dat eveneens Westers en anti-Russisch georiënteerd is, zijn uitstekend te noemen. De Azeri's zelf hangen een gematigde vorm van de islam aan en willen dat voor hun etnische en religieuze minderheden de mensenrechtenconventies van de Raad van Europa van toepassing zijn. Afgezien van territoriumverlies, hebben er slachtpartijen onder de Azeri's plaatsgevonden in Nagorno-Karabach waardoor er ongeveer één miljoen vluchtelingen uit de bergstreek naar het oosten van Azerbeidzjan zijn gevlucht die in tentenkampen worden opgevangen. Verder is Azerbeidzjan de controle over 132 km grens met Iran kwijtgeraakt waardoor deze grens openligt voor criminele en andere bedreigende activiteiten. Hoewel het land lid is van de Gemeenschap van Onafhankelijke Staten (GOS) dat in plaats van de Sovjet-Unie is gekomen, verwachten de Azeri's geen oplossing van het GOS voor het conflict met Armenië. In 1994 is er een wapenstilstand gesloten en worden de vredesonderhandelingen tussen Armenië en Azerbeidzjan gevoerd onder leiding van een groep van bemiddelende landen en organisaties, namelijk Rusland, de VS, Frankrijk en de OVSE. Er is nog maar weinig voortgang geboekt. De Azeri's geven de voorkeur aan een vreedzame oplossing. Daar zijn wél mogelijkheden voor, immers Armenië telt drie miljoen inwoners waarvan vanwege de armoede en het oorlogsgeweld ongeveer de helft inmiddels naar Rusland is vertrokken. In ruil voor de teruggave van het eigen territorium heeft Azerbeidzjan Armenië aangeboden mee te delen in de opbrengsten van de Azerbeidjaanse olie en gas en het transport van deze energiebronnen. De huidige pijplijn van Bakoe gaat om Armenië heen via Georgië over Turkije naar Europa. Vooralsnog heeft Armenië het voorstel afgewezen.

Frontlijnstaat

De Azeri's zien hun eigen staat behorend bij Europa als een frontlijnstaat. Azerbeidzjan ligt op de grens tussen Zuidoost-Europa en Azië. In het zuiden grenst het land aan Iran dat in Westerse ogen een gevaar vormt vanwege het nucleaire programma en het oprukkende islamitische fundamentalisme. Vandaar dat het ook voor Azerbeidzjan voorzichtig manoeuvreren is met Iran. In het noordelijk deel van Iran wonen etnische Azeri's die onder druk staan; en is er 132 kilometer grens met Iran die de Azeri's niet controleren. Dit is niet alleen gevaarlijk voor Azerbeidzjan maar ook voor Europa. Het land zou weleens ongewild een uitvalsbasis kunnen worden voor islamfundamentalisten. Hoewel de Kaspische Zee oostelijk Azerbeidzjan van Centraal-Azië scheidt, ligt Azerbeidzjan in wezen aan de historische zijderoute waardoor het te maken kan krijgen met criminele netwerken uit de nieuwe Centraal-Aziatische staten zoals Kazakstan, Kirgizië, etc. die zich bezighouden met de smokkel van mensen en drugs.

Azerbeidzjan heeft derhalve veel belang aan stabiliteit in de Kaukasus-regio net als de EU, dit vanwege de veiligheid van de energiebronnen. Naast olie gaat de EU ook gas betrekken uit de Kaspische Zee regio. Dit laatste zal gaan via de nog aan te leggen Nabucco-pijplijn die van Azerbeidzjan via Turkije naar de EU moet lopen. De Russen zijn overigens uitgesloten van dit EU-project dat vooral in handen is van Westerse energiebedrijven als BP en Shell. De spectaculaire groei van het BNP van Azerbeidzjan van 36 procent is vooral te danken aan de extreme stijging van de energie-inkomsten. Volgens ambassadeur Iskandarov wordt de stabiliteit van de Kaukasus het beste gegarandeerd als de kleine landen in de Kaukasus-regio lid worden van de NATO en de EU: "We doen volop mee met de NAVO-operaties, er is nog geen deadline genoemd voor lidmaatschap maar we zetten deze koers door en hopelijk is er ook in Nederland steun voor deze politiek te vinden."